

«ЗДРАВНЕ» за сега излиза три пѣти въ мѣсецъ: на 1-о, 10-о и 20-о число. Цѣната му за осемъ мѣсеца, отъ 1 Май до 20 Декемврий 1886 г., е седемъ лева въ България и осемъ лева за въ странство. — Абонатитѣ се адресиратъ направо до редакцията, въ гр. Варна, същевременно като предплатятъ съ пощенскій записъ (а не въ марки). — Обявления се приематъ съ плата по 30 стот. за единъ редъ петитъ.

ЗДРАВНЕ

За всѣка напечатана въ «ЗДРАВНЕ» оригинална статия редакцията плаща по петъ стотинки за всѣкий редъ. — За промѣняване адресътъ на спомощствователи се плаща 40 стотинки, безъ които адреса не се промѣнява. Заявления за неполучаването на нѣкой брой трѣба да се правятъ не по-късно слѣдъ получаването на слѣдующий брой; и противенъ случай се оставатъ безъ послѣдствие.

ОБЩЕДОСТЪПЕНЪ МЕДИЦИНСКИЙ И ХИГИЕНИЧЕСКИЙ ВѢСТНИКЪ

Per noctem ad lucem!

Отъ мракъ къмъ свѣтълина!

СЪДЪРЖАНИЕ: За настинката. — Практически наставления за родители и баби. Отъ д-ра А. А. Розенталя. (Продължение). — Нищо за бѣсътъ. Прев. В. Д. Стойковъ. — Домашна аптека. Прев. Т. Георгиевъ.

За настинката.

Още отъ старо време дълбоки корени е пустижло съществуващото въззрѣние за настинката, като источникъ на всѣкий родъ поболѣване. Старата медицина, та твърдѣ често и съвременната, при къси свѣдѣния за происхождението на болѣститѣ, драговошно отдавала всичката вина все върху настинката. Почти всички болни отдаватъ началото на своитѣ страдания, които нѣматъ нищо общо съ настинката, на нѣкое случайно настинване. Страхуването отъ настинката у мнозина води въобще къмъ лошо провѣтриване на жилищата, къмъ страхуване на расходка на колко-годѣ чистъ въздухъ, къмъ излишно обличане съ много дрѣхи, — което особено се отнася за дѣцата, — обстоятелства, които се отзоваватъ вредно за здравето.

Съ откриваннето на кислорода и неговото значение за организма, а тъй също съ появяването на въззрѣнието за инфекционното происхождение на много болѣсти, появи се реакция противъ господствующия възгледъ за настинката. Тази реакция дойде до тамъ, щото отричаше всѣко вредно влияние на настинката; послѣдователитѣ на тази реакция не се боятъ отъ строги измѣнения на температурата, нито отъ остъръ вѣтръ и даже спятъ зимно време при отворени прозорци. Ний знаемъ едно хирургическо отдѣление, въ което презъ всичката година поддържатъ

остриятъ вѣтръ, който, споредъ мнѣнието на профессорътъ, който управлява това отдѣление, билъ препятствувалъ за появяването на заразителни болѣсти. Въ числото на най распаденитѣ противници на настинката можемъ да спомѣнемъ неотдавна починалиятъ профессоръ Гебра, който винаги казваше, че настинката е гола дума безъ всѣко опредѣлено съдържание.

Но при все това не можемъ да отречемъ, че настинката играе важна роль въ происхождението на много поболѣвания. Да вземемъ, на примѣръ, неотколѣшното наблюдение на профессоръ Жакку: единъ инакъ здравъ и силенъ работникъ постъпва въ болницата съ една проста кашлица (бронхитъ), безъ треска и въ три дѣня се поправя до толкова, щото вече на 4-я дѣнь иска да излѣзе; но нощемъ, когато слѣдъ голѣмата буря температурата значително е опаднала, се отваря отъ самосебе си прозореца върху пата на работника; но понеже послѣдния билъ добръ заспалъ, то прозореца си останялъ отворенъ. На слѣдущия дѣнь работникътъ се оплаква отъ нерасположеніето си, а вечерта у болния се явява треска (температурата му е подигната); на другия дѣнь у болния се констатира явното възпаление на бѣлия дробъ и на ципата отъ сърдцето му; болния оздравѣлъ.

Но какво нѣщо е това настинката, за която слушаме всѣкидневно и въ какво именно се заключава нейното вредно дѣйствие?

Извѣстно е, че човекътъ може да понася въ твърдѣ голѣма степенъ, както топлина, тъй и студъ. Температура отъ 65° до 75° Ц. при сухъ въздухъ се понася доволно леко.

Единъ английскій учепъ (*Dobson*) пресѣдѣлъ 10 минути при температура, повдигната до 90° — 110° Ц. Обаче, извѣстно е, че чело-вѣкъ, безъ повреда за себе си, може да по-несе температура и до 127° Ц. Отъ друга страна, въ нѣкои мѣста, твърдѣ добръ може да се понесе студъ до *минусъ* 46° Ц. Слѣ-дователно, границитѣ на температурата, въ която е възможенъ челоѳическнй животъ, сѣ довольно значителни.

Много високата температура, при продъл-жително дѣйствие, ускорява дншенето и сърдцебиеннето; кожата отначало се поти, послѣ потъта изсххва, появява се силно главоболне и може даже да докара смъртъ отъ тъй нарѣчения слънчовъ ударъ. При продължителна низба температура, умалява се желанието и способността за движение (извѣстенъ опасенъ признакъ), настѣпва при-тъмняване на чувствата и съзнанието, сън-ливостъ — въобще явления, що предше-ствуватъ смъртита отъ замръзване.

Противъ такива влияния на температурата, челоѳкъ освѣнъ дѣто може да имъ се при-способява споредъ природата си, но още у-мѣе и да се защитава отъ тѣхъ и дѣйстви-телно съ успѣхъ се защитава. Вредното влияние на твърдѣ високата и твърдѣ низ-ката температура не съставлява настинката; подъ тая послѣдната ний разбираме дѣй-ствието на бързото промѣненне на темпе-ратурата отъ по-топла срѣда въ студена и наопъкъ; особенно нѣкъ, ако такова про-мѣненне се съпровожда съ силно движение на въздуха (остъръ вѣтеръ). Това влияние се оказва много по-ясно, ако студената тем-пература дѣйствува на потна кожа или на оголени части на тѣлото, които обикновено стоятъ покрити.

У въсприемчивитѣ къмъ настинката хора, подиръ нейното подѣйствуване, настѣпва растреперване (тръпки) и ясни признаци отъ побояване. Настинкалиятъ усѣща бо-лѣстъ най първо у тия органи, които сто-ятъ по близо до настинкалото мѣсто на тѣ-лото: настиваннето на шията влече слѣдъ себе си заболяване на гърлото, настиванне-то на гърдитѣ — заболяване на дихател-нитѣ пѣтища и т. н. Непосрѣдственно пре-минаване отъ топла стая на студено и

наопъкъ много нѣкти предизвиква кихавица; но тая послѣдната се явява и послѣ настн-ваннето на краката, значи мѣсто, което стои далеко отъ носѣтъ, гдѣто се явява кихави-цата. Това се обяснява обикновено съ туй, че у много хора се намира особено расно-ложено къмъ поболѣване мѣсто (ако се не бонте отъ техническото изражение — *locus minoris resistentiae*), което отговаря съ по-боляване на вѣско вредно раздражение. Въ горния случай такава е слизистата ципа на носѣтъ.

За обяснение свръзката между настинката и поболѣванята отъ нея сѣ представени нѣколко теории. Нѣкои утвърдяватъ, че *на-стинката өспира отдѣляния на настн-калата частъ на тѣлото и вслѣдствие на това въ кръвта се задържа вредното за организма вещество, отложено на което е причината за поболѣването*. Но това предположение не е основано на нищо. Първо, не е доказано съ нищо, че отдѣля-нията на кожата, вслѣдствие на настинка, ещественно се измѣняватъ; второ, никой не е виждалъ вредното вещество, което да се е задържало въ кръвта, и трето, никой не го е срѣщалъ въ болното мѣсто. Послѣ, *настиваннето го обясняватъ съ механиче-ското смирание движението на соковете, което се отразжава вредно въ замѣна на материята*. Това предположение е толкова мъглаго, щото въ него нищо се не вижда. Най послѣ, третя, до послѣдне време твърдѣ много распространена, теория указваше на свръзката между нервитѣ на настинкалото мѣсто на тѣлото съ нервитѣ на другитѣ органи. *Настинката, като внезапно охладяване, предизвиква раздражение въ нер-витѣ, което раздражение се съобщава на дружитѣ нерви участъци, особенно на чув-ствителнитѣ и съждодвижателнитѣ и като неговъ резултатъ се явява поболѣването*. Явно, че и тая теория се състои отъ единъ предположения само.

Много по-голямъ успѣхъ може да се пред-скаже на най-новата теория, която се опира на факти, добити отъ опитъ. Експериментитѣ (опити) на *Lassar'a* доказватъ несъмнѣнно, че бързото преминуване отъ топла срѣда въ студена дѣйствува много по-вредно, отъ

колкото постепенното охлаждане на организма. Ласаръ простудявалъ животни, като остригвалъ вълната имъ и като ги подържавалъ нѣколко време въ топла температура, изведнажъ ги потопявалъ до шия въ ледяна вода. Въ по-вечето случаи у такива животни се появявали различни разстройства, които се продължавали по нѣколко педѣли или пъкъ се свършвали съ смъртъ. Отъ тѣзи разстройства, доказани съ наблюдения презъ живота, както и слѣдъ смъртта — при разкриванията, — да спомѣнемъ само чрезмѣрното растягане на съсудитѣ и възпалителнитѣ състояния на мишцитѣ, дробѣтъ, бѣбрецитѣ, сърдцето и на нервнитѣ обвивки. Този сжщиятъ ефектъ се достига и съ простудяване животни, нелишени отъ вълната си.

Дѣйствието на настинката Ласаръ обяснява съвсѣмъ просто, и толкова просто, щото чудно е, какъ ний съ васъ, читателю, не сме могли сами да си обяснимъ това. *Ако тѣлото истива, то заедно съ това истива и кръвта въ нея частъ на тѣлото. Отъ студѣтъ съсудитѣ се стѣсняватъ, кръвта отъ повърхността се устремлява къмъ вътрешнитѣ органи, на които тя дѣйствува като възбудителъ на възпалението, защото тѣзи органи сж най малко способни да понасятъ внезапния студъ, който имъ се предава отъ изстудената кръвъ.*

Това естествено възрѣние обяснява всичкитѣ явления, които ставатъ отъ настинката. Разбрано е, защо явленията на настинката се показватъ най строго по мѣста, близо стоящи до мѣстото, гдѣто кръвта е истивала. Ний разбираме тѣй сжщо, че колкото настинката е по-силна т. е. колкото е изстудена по-вече кръвта, толкова по-енергично се показватъ послѣдствията на настинката. Степенъта на настинката зависи отъ силата на контраста между едната и другата температура и отъ отношението на даденото лице къмъ такива измѣнення. Тукъ още трѣбва да се забѣлѣжи, че студения токъ на въздуха, като минава по влажната повърхность, прави по-големо изстудяване на тѣлото.

Значи, настинката не е празна дума, а твърдъ реаленъ врагъ, който произвежда явни измѣнення въ организмътъ. Може да въз-

разятъ, че човекъ никога не се подхвърли на такива силни измѣнення на температурата, както преминаването отъ топла сръдина въ ледяна вода; обикновенната настинка, слѣдователно, не може да има такива вредни послѣдствия. Но за жалость, опитътъ говори сръщу подобното предположение, и това, безъ съмнѣние, се обяснява съ чувствителностьта и особеноститѣ на организацията на всѣкий човекъ отдѣлно. Но макаръ и да бѣждатъ явленията на настинката у човѣка по-малко интензивни, — тѣ пакъ, на всѣкий случай, все сж нежелателни. За това, читатели, добро е да се изпълнява мѣдрата поговорка: «Богъ пази тогова, който самъ се пази».¹⁾

Практически наставления за родилници и баби.

(Продължение).

Отъ д-ра А. А. Розенталя,

Провадийскій градскій лѣкарь.

Необходимата предпазливостъ при изслѣдванията и въ време на ражданията.

Отъ първото изслѣдване на родилницата чакъ до послѣдния день (когато тя излиза вече изъ стаята) трѣбва да се пази най-строгата чистота, да се отстранява най малкото вредно влияние и всѣкаква възможность отъ заразяването на кръвта. Всичко това се постига съ точното изпълнение на правилата, които сж посочени отъ опитътъ и науката. Въ сегашното време ний имаме на расположението си много тѣй нарѣчени *антисептически* (противозаразителни) сръдства, които, съ разрѣшенieto на доктора, се отпускатъ отъ аптекиѣ, размѣсени вече съ вода. Тука не му е мѣстото да пресмѣтаемъ това антисептическо богатство, но ще посочимъ само на най потрѣбнитѣ отъ противозаразителнитѣ сръдства. По между тѣхъ за най слабото се счита спиртътъ (алкохолътъ), а най силното е сюлеменътъ; сръднето мѣсто занимаватъ марганцаво-киселъ калий (*kalium hypermanganicum*) и фенолътъ или карболовата киселина. За омиванчята на родилницитѣ се взематъ отъ марганцаво-киселия ка-

¹⁾ Изъ книжката на д-ра Б. А. Оксър: Съ поля науки. С. Петербургъ, 1881 г., стр. 59—66.

лий половинъ драмъ на 100 драма вода, а отъ карболовата киселина единъ драмъ на 100 драма вода. Но първото сръдство иматая неприятностъ, че остава на ризитѣ дамки, които не се изваждатъ, а второто има неприятна миризма. За това лѣкаритѣ често предпочитатъ сублиматътъ (сюлюменъ, единъ дециграммъ на 100 грамма вода) или просто спиртътъ, който се размѣсва съ вода. Но най доброто и най цѣлесъобразното сръдство за родилницитѣ е *трихлорофенолъ*, единъ драмъ на 400 драма вода. Преимуществата на трихлорофенола се заключаватъ въ това, че той не разваля ризитѣ, не раздражнява, не мирише (особенно ако се добави левандово масло), евтенъ е, добръ очиства въздухътъ и дѣйствува *25 пъти по-вече антисептически*, отколкото карболовата киселина. Трихлорофенолтъ се получава изъ аптекитѣ по слѣдующата формула: *Trichlorfenoli 1,0 Spir. vini rectif. q. s. ad solut. Adde glycerini 100,0 olei levandulae gutt. XXV.* На една лъжица отъ този растворъ се прибавятъ 3, 4, 5 лъжици вода, а за подмивания може да се размѣси съ половинъ чапа вода.¹⁾

При всѣко едно допирание до родилницата трѣбва да се измиватъ ржцѣтъ съ едно отъ показанитѣ по-горѣ сръдства, съ което сжщо така трѣбва да се измиятъ сунгеритѣ, парцалитѣ, памука, тивтика, ножицитѣ, съ една дума, всичко, което се допиратъ до вънкашнитѣ или вътрѣшнитѣ части на родилницата. Несъблюденнето на тази необходима предпазливостъ често води къмъ най скърбнитѣ слѣдствия, особено въ селския животъ, гдѣто кирливитѣ бабички предаватъ на родилницата и на дѣтеторазни кожии прилѣпчиви болѣсти, или ги пренасятъ отъ една родилница къмъ друга.

Изслѣдванието на родилницата.

Слѣдъ тази предпазливостъ се пристѣпва къмъ изслѣдванието, което се наченва съ слѣдующитѣ въпроси: За първъ пътъ ли жената ражда? Ако не, то кой пътъ е този? Благополучни ли сж били предишнитѣ раж-

дания? Кога е родила послѣдния пътъ? Раждада ли е близначета? Имала ли е мѣсечни очиствания (менструация) въ време на непраздностѣта или на кърменнето? Осѣждали движенията на плодътъ и въ какво направление?

Всичкитѣ тѣзи предварителни свѣдѣния даватъ възможностъ да се сжди за настѣпването на ражданието. Ако при това сжществуваатъ още признаци на приближающето раждане, за които говорихме по-горѣ («Здравие», стр. 59), то сега, а не по-рано, може да се захване вънкашното и вътрѣшното изслѣдване. При вънкашното изслѣдване се обръща внимание на грждитѣ и цицитѣ на родилницата — нѣма ли по тѣхъ напуквания; пришки или рани; сжщо така съ голѣмо внимание трѣбва да се преглѣда тѣлосложеннето на родилницата, особено грѣбначния стѣлбъ и таза (естественния лѣенъ, въ който се намира матицата, заедно съ другитѣ органи) — да ли нѣма въ тѣхъ искривения, природни или придобити, които изискватъ повиквайнето на лѣкаря да рѣши, ще ли прѣчатъ на ражданието или не? Вънкашнитѣ части на половия органъ трѣбва да се преглѣдатъ — да ли нѣма по тѣхъ отъ предишнитѣ раждания скжсани или раздрани мѣста, напуквания, надутости или истечения. Особено е важно да се увѣримъ, нѣма ли гнойно (*прилѣпчиво*) истичанне, при което трѣбва да се лѣкуватъ очитѣ на новороденитѣ дѣца, защото, въ противенъ случай, тѣхъ ги застрашава *неисцѣрима ситнота*.

Слѣдъ внимателното вънкашно изслѣдване пристѣпватъ къмъ вътрѣшното, което се произвежда по слѣдующия начинъ: като турятъ родилницата да лежи хоризонтално, ввеждатъ двата прѣста (указателний и сръдний) на дѣсната ржка въ влагалището, а лѣвата ржка я турятъ на коремътъ на родилницата, щото да се напипа матката чрезъ вънкашнитѣ покривки. Лесно се разбира, че при подобно двойно (комбинирано) изслѣдване, даже съ малка опитностъ, може вѣрно да се опредѣли положението на матицата, а споредъ мѣстото, въ което се чуватъ тупканията на сърдцето у плодътъ, се опредѣлява и положението му въ време на

¹⁾ Има обаче жени, които по-добръ понасятъ миризмата на карболовата киселина, отколкото на трихлорофенола.

раждането. За по-голямта точност изследват още родилницата, като тя стои права; тогава изследвателя колънчи пред нея, обхваща родилницата съ лъвата си ръка, а съ дъсната прави изследването.

Приготвления към раждането.

След свършване на изследването, бабата трябва да се погрижи за да приготви трудната жена към раждане: 1) да приготви една чиста ванна или корито за къпането на новородения; 2) ножичи за отрязване на пъпа; 3) яко памучено или копринено капаче за превързване на пъпа; 4) за сжщата цел една чиста кърпичка; 5) мушам за тургане на патата под родилницата; 6) чисти ризи з. дътето и майката; 7) гореща вода; 8) индия (ol. ricini) 25 драма или друго подобно леко очистително (гл. «Домашна аптека» въ «Здравие» т. г.); 9) едно отъ противозаразителни средства, които сж упоменати по-горѣ, смесени вече съ вода, както казахме; 10) бѣлено масло или лукмарь-руху (гофмански вѣже); 11) двѣ голѣми кърпи или една яка връвь; 12) чисти платнени кърпички, прованско масло, сюгеръ, добръ измитъ въ горѣказанния растворъ и 13) сапунъ, но само небоядисанъ.

Освѣнъ това доктора, ако има довѣрие къмъ разумната и опитната баба, ще ѝ позволи да има при себе си цѣроветѣ, които облекчаватъ страданията на родилницата или ускоряватъ раждането. Който знае, колко време се губи за да потърсимъ една кърпичка, той нѣма да се очудва върху горнето подробно описание на предметитѣ, които трябва да се приготвятъ при родилницата.

Бабата, като приготви всичкото горѣупоменато и го постави така, щото лесно да се намира, чакъ тогава трябва да се погрижи за родилницата: 1) да ѝ приготви една равна и яка постилка на кревата или на подътъ; 2) на постелята да се турн мушамата или вощено платно, щото да се не намокра постелята; следъ раждането мушамата се изважда и родилницата си остава на чиста постеля; 3) бабата трябва да расплеге космитѣ на родилницата, да ги расчеше и, като ги пакъ леко оплете да ги свържи съ нѣкоя

кърпа; много стѣгнати косми винаги падатъ следъ раждане; 4) всичкитѣ подвързки, завързки и пр. трябва да се распуснатъ, щото нито една частъ отъ тѣлото да не бѣде стѣгната; 5) къмъ краката на патата (или на друго мѣсто се завързватъ голѣмитѣ кърпи или вѣжето, за да може родилницата да се държи за тѣхъ, за което ще справимъ по-долу; 6) да се даде на родилницата очистително (oleum Bouchouli или oleum ricini), за което спомѣнахме по-горѣ. Опитнитѣ баби знаятъ още какъ трябва да се пусне искусственно водата изъ пикочния мѣхуръ; колто не знае, трябва да се научи отъ доктора. Очистването отъ нечистотинитѣ и водата сж необходими за по-лесното раждане, за разпирочаване на пжтѣтъ, по който ще върви дѣтето; 7) да се даде на родилницата чорба, но нищо отъ спиртливитѣ питиета; 8) бабата трябва да успокои нравствено родилницата (чрезъ което ще я успокои физически) съ разни умни приказки и 9) да изгони изъ родилната стая всичкитѣ страни хора, като оставя за помощъ само мжжѣтъ, майката или нѣкого отъ опитнитѣ роднини, които обича родилницата; това е необходимо за да бѣде тя спокойна и да не се тревожи нравствено.

Ето всичкото, което трябва да изпълни преди раждането една добросъвестна баба (градска или селска), която горѣ-долу разбира механизмътъ на раждането и съзнава голѣмата полза отъ съблюденіе на горѣпоменатото. Ако би да имаме вѣрни статистически свѣдѣния за смъртноста на българскитѣ дѣца (до една годишна възраст) и за числото на женскитѣ болѣсти (като следствие на погрѣшкитѣ при раждането и лошавото преглѣждане на родилницитѣ) — то бацитѣ, мжжѣтѣ, а може би и самитѣ бабички би се оплакивали.

(Слѣдва).

Нѣщо за бѣсѣтъ.

Прев. В. Д. Стойковъ.

Единственното условие, подъ влиянието на което се развива бѣсѣтъ у човѣка, е ухапването му отъ побѣсѣли животни — кучета, вълци, котки, по-рѣдко отъ лѣсници, свини и почти като исключение — отъ конѣ и волове.

Сама по себе си, произволно, тази болест никога не се развива нито у хората, нито пък у животните, а имъ се предава посредством ухапване. Заразителното й вещество се съдържа въ слюнката и кръвта на болното животно, отъ съприкосновението съ които, по възможностъ, трѣбва да се избѣгва, като отъ нѣщо твърдѣ опасно. Същото вещество ако и да се съдържа въ слюнката и кръвта на човѣка, страдающъ отъ водобоязнь (бѣсъ), но тѣ (кръвта и слюнката) за окръжаващитѣ го не сѫ заразители. Въ сплата на това свойство на бѣсътъ у човѣка, ний не трѣбва да се страхуваме, че отъ съприкосновението ни съ хора, страдающа отъ бѣсъ, можемъ да се заразимъ, още по-вече, че подобно нѣщо, ако и да се е случвало до сега, това е било като изключение. Ядѣтъ на тази болестъ, ако и да е единъ отъ най-силнитѣ, то пакъ за неговото възможно присаждане се изисква особена възприимчивостъ, каквато, за щастие, човѣкъ притѣжава въ най-долна степенъ¹⁾. Тази е причината за гдѣто по вѣчето отъ ухапванитѣ не заболяватъ, но оставатъ здрави и невредими. Споредъ статистическитѣ изчисления, отъ хора свѣдующи, изъ 100 души ухапани отъ бѣсни животни, заболяватъ само 5²⁾. Тѣзи цифри доста краснорѣчиво говорятъ за въ полза на неказаното по-горѣ положение, че кръвта и слюнката на болния отъ бѣсъ сѫ незаразителни, както и това, че излишно е да се страхуваме и избѣгваме отъ срѣщата съ тѣзи нещастници, които страдатъ отъ водобоязнь. Всичкитѣ изследвания по тоя въпросъ не даватъ никакво основание да се боймъ за сношенята ни съ хора, страдающа отъ бѣсъ.

Слѣдността на заразителното вещество на описваемата болестъ е недостатъчно изследвана и, по тая причина, ний ще се ограничимъ тукъ само съ описването на вървежа или течението на самата болестъ. Отъ момента на ухапването до началото на болестта обикновено се изминава доста много време — отъ 4 до 7 недѣли — въ продължение на което заратата си остава скрита и незабѣлзана. Слѣдъ истичането на тоя срокъ, показването на болестта се почва съ побиванне тръпки и згърчавания въ грѣлото и въобще въ дихателнитѣ мѣсти, рѣдко по цѣлото тѣло, което явление се смѣнява съ съвършенното изнемошаванне на спитѣ. При това дѣханнето на болния се извършва съ голѣмо усилие и той почва да се о-

плаква, че нѣщо го души; на устата му се появяватъ пѣнясти лиги, гласътъ му става присипчавъ, а поглѣдътъ страшенъ. Згърчванията — или тѣй нарѣченитѣ спазми въ дихателнитѣ мѣсти, ако не винаги, то пакъ твърдѣ често се явяватъ отъ само себе си, произволно, и се повтарятъ доста често, всѣки $\frac{1}{4}$ часа, и докарватъ болния до изстѣплене или пощъркване, поради което и самата болестъ е получила названнето си «водобоязнь или бѣсъ». Болѣдуването се протака непродължително и въ тѣрдѣ кратко време, често вътрѣ въ 24 или 20 часа, слѣдъ появяването на спазмитѣ (згърчванията), работата се завършва съ смъртъ.

Тѣй като до сега още не се е изнамѣрило нѣкое положително срдѣство за излѣкуването на бѣсътъ,¹⁾ а лѣченнето му, което е твърдѣ мъчно, не дава ожидаемитѣ резултати, то за избѣгване на подобни нещастия, каквото е заразяването съ бѣсъ, не остава друго, освѣтъ надѣжда на предпазителнитѣ мѣрки, както и отстраняването на всичко онова, което би успявало каквито и да сѫ раздражения у болния: това е единствената помощъ за човѣка отъ побѣсяване. Една отъ най-добритѣ мѣрки, които, ако бѣде взета о време, може да онечтожи злото още въ началото му, е съвършенното изгаряние на ухапаното отъ бѣсно животно мѣсто съ добръ нагрѣто (раскалено) жѣлѣзо, така също, както това се върши при появяването на лошата пѣпка. Друго едно срдѣство, което може да отмахне понѣ до нейдѣ си лошитѣ послѣдствия на заразата е — да не се спира тутакси слѣдъ ухапването течението на кръвта изъ раненото мѣсто, а напротивъ, това послѣдното (крѣвотечението) да се поддржи поне малко, защото въ тоя случай, съ истичането на кръвта, изъ раната се изнася и заразителното вещество. За истегляването на заразителното вещество изъ раната немалко спомага и изсмукването й. Послѣдното може да се извърши или отъ болния (наранения) или пъкъ отъ нѣкой изъ окръжаващитѣ го, безъ всѣкакъвъ страхъ отъ заразяване. Полезно е още пиваннето на раната съ спиртъ или оцетъ.

Понеже, както казахме и въ началото на статията си, единственното условие за развитието на бѣсътъ у човѣка е ухапването му отъ бѣсни животни, а най-вече побѣсяло куче, което, както е извѣстно, е най-близкото до него животно, то за ограничаване на злото, въ много градове и въ по-голѣмитѣ села на пиностраннитѣ държави още съ време сѫ въвели особени наставления относително съдържаннето на домашнитѣ животни, въ силата на които, пусканнето на кучетата по улицитѣ на градоветѣ безъ гердани (подвратници) е забранено. Неизлѣчи-

¹⁾ Неотколѣ Харьковския профессоръ *Касилевскій* съобщилъ за единъ случай, гдѣто единъ иднотъ, безъ никакви повреди за здравнето си, изѣлъ голѣмий герекъ намокренъ съ слюнката на единъ побѣсялъ, който впоследствие умрѣ.

Редакт.

²⁾ Въ Франция числото на умрѣлитѣ отъ бѣсътъ презъ 1880—1883 год. се колебаваше отъ 8 до 16 процента, спрѣчь, отъ 84 до 92 лица на стотѣхъ, ухапани отъ бѣсни животни, си оставатъ здрави.

Ред.

¹⁾ Върху откриваннето на Пастера за лѣкуването на бѣса глѣдъ «Здравне» 1885 год., стр. 185.

Ред.

мостъта и тѣхъ напълно оправдава въвеждането и правила въ общественния животъ, а тѣхъ доказва, че отъ издаването и въвеж то имъ, числото на побесняващите се е намало на доста голѣма цифра¹⁾. Предъ видъ на изданото, ний не можемъ да не пожелаемъ, щото и у насъ, поне въ градоветъ, държането на кучетата да бѣде надзиравано съ по-голѣма строгостъ и съ по-опредѣлени правила, отколкото съществуващитъ, което само и можѣ да предварди населението отъ едно такова зло, каквото е заразяването му отъ болѣстѣта «водобоязнь»²⁾

Домашна аптека.

Прев. Т. Георгиевъ.

57. Настойка отъ арника (*tinctura arnicae*). Смѣсена съ свинцова (куршумена) вода се употребява за студени или согрѣвающи компреси при натъртванията отъ побой. На една чаша свинцова вода прибавятъ 1—2 чорбяни лъжици настойка. За тази цѣль може да се употребява и съ проста, най студена вода.

58. Нишадъренъ спиртъ (*ammonia liquida*). Употрѣбява се въ сѣщитъ случаи гдѣто се употребява и камфорния спиртъ, съ исключение на тѣзи случаи гдѣто се изисква да се произведе испотяване: въ тѣзи случаи той не дѣйствува. Вѣзвза въ състава на летучата мазъ (№ 45).

¹⁾ Забѣлжително е, че като исключение въ това отношение до сега се е представлявала Франция. Въ предѣлитъ на тази послѣдната, споредъ както се констатира отъ официални статистически данни, числото на побесняванията отъ края на миналата година насамъ, отъ день на день се е увеличавало и е достигнало до непомѣтна цифра. Въ нѣкой отъ департаментитъ ѝ, въ частностъ въ департамента Варъ, тази страшна болѣстъ (бѣсътъ) въ развитието си е достигнала до степенъ на епидемия, както това се вижда отъ рапортътъ на Леблата, представенъ въ едно отъ послѣднитъ засѣдания на Парижската медицинска академия. (Не е ли това слѣдствие на Пастер'овото откриване? Доста смъ описани хората, които си въобразяватъ, че смъ ухапани отъ бѣсни животни и тази имъ болѣстъ се нарича ложенъ бѣсъ (псевдо-хидрофобия) или нервна хидрофобия. Като чуватъ, че има въ Парижъ заведение, въ което се излѣкува бѣсътъ, не си ли въображава всѣкий ухапанъ, че е бѣсенъ? Редакция). По поводъ на рѣченный рапортъ Академията, имайки

²⁾ Изъ книгата на д-ра Н. Петрова: «Бесѣды врача». С. П. Б. 1883.

59. Пиперова мента (*mentha piperita*). Топличакъ отваръ, приготвенъ както и алтейния отваръ или отъ бѣзовъ цвѣтъ, се употребява като чай съ захаръ, нѣколко пѣти въ день, при болѣжнитъ въ корема, при сюргона и при надуването на корема отъ газове (вътрове).

60. Повръщателенъ (блювателенъ) коренъ (*radix ipecacuanhae*). Споредъ своята отровителностъ, безъ назначението на доктора, вътрѣшно не се употребява. Но въ домашната аптека трѣба да се намира, за въ случай аколи на повикания докторъ се представи необходимостъ бързо да даде блювателно, напримѣръ, при отравление и проч.

61. Прегорена магнезия (*magnesia usta*). Употрѣбява се вътрѣшно и вънкашно. Прахъ отъ магнезия се приема въ малко количество (на върха на ножа) и се пие съ вода. Тѣй сѣщо се пие при киселото ургиване и при киселия вкусъ въ устата. Може да се приема и като леко очистително: възрастнитъ приематъ за тази цѣль цѣла чаяна лъжичка, а на дѣцата даватъ по $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ лъжичка, споредъ възрастта имъ. При отравление съ силни кисели, азотна (кезапъ) и др., съ сюлюменъ, живакъ, съ фосфоръ (кибритъ), съ мѣдъ (синъ камакъ), съ мишеморка и пр., една чорбяна лъжица прегорена магнезия размѣсватъ съ 5—6 лъжици вода и даватъ на болния да пие по чорбяна лъжица, една подиръ друга. Вънкашно прегорената магнезия може да се употребѣи при испотяването на краката; за тази цѣль се употребява или само магнезия

предъ видъ опасността за народното здравие, е издирила нѣкои и други правила, като сѣщевременно е счела за необходимо да ходатайствува предъ надлежното министерство за тѣхното приемане и прилагане въ дѣйствие. Тѣзи правила сѣ: а) да се обезпечи строгото изпълнение на съществуващитъ закони и административни правила, относително констатирането на бѣсътъ; б) да се убиватъ всичкитъ животни, ухапани отъ побеснѣли животни; в) да се задѣлжатъ всички притѣжатели на кучета да тургатъ на послѣднитъ мѣдни гердани г) върху герданитъ да се отбѣлзва срокътъ до кога стопанинътъ исплатилъ налога на послѣднето; д) всички кучета, които не носятъ подобно нѣщо, да се считатъ като бездомни и, като такива, да се истребватъ; е) да се нареди и озакони обща и еднообразна организация по надзорътъ върху эпизоотията и ж) да се отмени закона, който разрешава на билеритъ да лѣкуватъ побеснѣли и други болни животни, което е било и е една отъ най главнитъ причини за развитието на прилѣпчивитъ болѣсти.

Преводачтъ.

или я смѣсватъ на половина съ кола (скорбѣла) оризена, житена и проч.

62. Резиновъ мѣхъ за ледъ. Въ домашната аптека трѣба да се намира за въ случай, че има нужда да се турга на нѣкое мѣсто ледъ, напримѣръ на главата, при тѣжкитѣ болѣсти (тифъ, шарка и пр.), при червенъ вѣтръ на лицето, при възпалението на мозака и пр.

63. Салициловъ памукъ. Превързено сръдство. Употрѣблява се въ сѣщитѣ случаи, гдѣто се употребява и карболовия памукъ, — въ тѣзи случаи, когато имаме работа съ малки дѣца: тѣзи дѣца сѣ твърдѣ чувствителни къмъ дѣйствието на отровителната карболова кислота; за това въ подобни случаи карболовия памукъ трѣба да се замѣни съ салициловъ, вслѣдствие на това, че салициловия памукъ е по-малко отровителенъ.

64. Салициловъ натрий (*natrum salicylicum*). Вътрѣшно въ домашната медицина, безъ назначението на доктора, не се употребява. Вънѣшно се употребява въ слѣдующитѣ случаи: растворъ отъ една чайна лъжичка салициловъ натрий на една чаша топлѣчка вода се употребява за жабурение на гърлото (когато ни боли отъ настинка); пакъ сѣщия растворъ, но студень, се употребява и за жабурение на устата, когато лошово миришатъ и гниятъ зѣбити. При съставнитѣ ревматически болѣжки, тургатъ на ставитѣ кърпи, наморгени въ най-силенъ растворъ отъ салициловъ натрий.

65. Свинцовъ (куршумъ) оцетъ (*plumbum aceticum basicum solutum*). Въ домашната медицина е твърдѣ употребителенъ за приготвението на венчикитѣ извѣстни «свинцови примочки», които се тургатъ на тѣлото при натъртванията, голѣмитѣ одрасквания, сърбелнитѣ пришки и проч. За приготвението на свинцовата вода се взема една десертна лъжица свинцовъ оцетъ на двѣ чаши проста вода. При натъртванията, ако ли кожата е цѣла, нѣма ухлузвания, одрасквания и проч., свинцовата вода може да се употребява заедно съ настойка отъ арника (*M* 56).

66. Сен-жерменскій чай (*species laxantes*). Много приятно очистително. Една чорбяна лъжица отъ този трѣвенъ сборъ попарватъ съ половинъ чаша врѣла вода, оставятъ го да постои 5—10 минути, процѣждатъ го и го пиятъ като чай съ захаръ.

67. Сложний лакричный прахъ. Добър дѣйствува и доволно приятно на вкусъ очистително сръдство. Порцията на възрастнитѣ е пълна чайна лъжичка въ половинъ чаша вода. На дѣцата даватъ около половинъ чайна лъжичка или по-малко на веднажъ, споредъ въз-

растѣта имъ. Обикновено го гадна сърдце. Особенно добръ дѣйствува сръдство при силнитѣ запичания у х, които страдаятъ отъ геморрой (маясълъ)

68. Синапизми (горчичници, халъ, муртардъ). Случаитѣ, гдѣто се употребява синапизма въ домашната медицина, сѣ извѣстни почти на всѣкиго: при главоболието, напримѣръ сте навикнали да си поставяте синапизми на тила, при сухата кашлица на гърдната дѣска при силенъ огънь на краката и рѣцѣтъ и проч. Най-простото домашно приготвление на синапизма състои въ това: взематъ синапено брашно (счуканъ синапъ), размѣсватъ го съ топлѣчка вода до като стане на кашлица; тази кашлица намазватъ на книга или на кърпичка и тургатъ върху кожата. По своята чистота и просто приготвление най-удобни сѣ французскитѣ синапизми или синапени книги. На тѣзи листи, отъ дебела мека книга, едната имъ страна е намазана съ синапено брашно. Когато ще ги употребяваме, намазаната имъ страна намокряме съ топлѣчка вода и я прилѣпваме върху кожата. Още единъ способъ за употребяване на синапизма, който е малко извѣстенъ на публиката, но е твърдѣ удобенъ въ домашната медицина: на два-три слоя попивателна книга или на кърпичка или пъкъ на тънъкъ слой хигроскопическѣй памукъ наливаме 15—20 капки синапено спиртъ и, безъ да го изцѣждаме, тургаме го върху изпаченото мѣсто и го завързваме съ фланела или съ дебелъ слой сухъ памукъ. Синапизма, както и да е приготвенъ, трѣбва да стои на назначеното мѣсто догдѣто кожата се зачерви. Като се сHEME синапизма, почервенялата кожа се намазва съ топлѣчко бадемено масло или съ вазелинъ и се завързва съ нѣщо меко, за да се предпази кожата отъ триение о дрѣхитѣ.

69. Стипца. Половинъ чайна лъжичка дребно счукана стипца, растворена въ една чаша студень отваръ отъ шалфей, служи като жабурение за гърлото при катарралната жаба (настинка въ гърлото). Една чайна лъжичка стипца растворена въ една чаша вода добръ дѣйствува противъ испотяванието на краката, ако мийме съ нея потяцитѣ се части. При остро отравяние отъ свинцова бѣлина трѣбва тозъ часъ да се испие растворъ отъ половина чайна лъжичка стипца на половина чаша вода.

70. Сапуненъ пластиръ (*emplastrum saponatum*). Омекчително. Запѣненъ върху заякнания, преждевременно зарастналия нарывъ или дирей, омекчава го и му съдѣйствува да се расплѣй. Употрѣблява се също, както и гумозния пластиръ.